

Appèlrecht na 1 januari 2002

Van Nieuw Rechtsvordering wordt vooral aandacht geschonken aan de herziening van de procedure in eerste aanleg. Het appèl is echter ook nogal gewijzigd, de hoven hebben hun rolreglementen gewijzigd en een fundamentele herbezinning is door de minister in het vooruitzicht gesteld. Vandaar deze beschouwing over de appèlprocedure in de dagvaardingsprocedure.

mr. J. Ekelmans
advocaat te Den Haag¹

Appellabele uitspraken

Aan het appèl gaat vooraf de vraag, of er wel te appelleren valt. Allereerst is appèl niet mogelijk bij geringe geschillen. Dat betekent – kort gezegd en volgens de wetgever (art. 332 Rv) – dat het appèl meer dan € 1.750 moet betreffen, alle beoordeelde vorderingen in conventie en reconventie tezamen en inclusief rente.

Vervolgens moest vroeger voor de appellabiliteit onderscheid gemaakt worden tussen tal van soorten tussenvonnissen. Nu niet meer. De wet kent het tussenvonnissen (art. 232 Rv) en het eindvonnis.

Dat vereenvoudigde onderscheid werd al geïntroduceerd in het in 1996 ingediende en nadien gesneuvelde wetsontwerp herziening rechterlijke organisatie tweede fase. In wetsontwerp 26 855 werd drie jaar later – voor het eerst – bepaald dat appèl tegen een tussenvonnissen in beginsel alleen openstaat tegelijk met appèl tegen het eindvonnis (art. 337 Rv). De toelichting is kort:

‘De uitsluiting van rechtsmiddelen tegen tussenuitspraken vindt plaats met het oog op een zo vlot mogelijke behandeling van zaken en sluit aan bij een aanbeveling van de commissie Wind.’

Pas in de Eerste Kamer zijn vragen gesteld over de wenselijkheid van uitsluiting van tussentijds appèl. De minister heeft het voordeel van een ononderbroken en vlotte procesgang benadrukt.² De Kamer is hem gevolgd.

Daarentegen is de vraag wat een einduitspraak is en wat een tussenuitspraak, gedurende de parlementaire behandeling genoeg onbesproken gebleven: de minister laat dit, zo geven de Kamerstukken aan, over aan de rechtspraak.³

De rechtspraak heeft die vraag al eerder beantwoord bij de oude verzoekschriftprocedure in appèl en bij de doorbreking van een appèlverbod bij zogenaamde deelvonnissen. Einduitspraak is nader ingevuld als een uitspraak, waarbij in het dictum aan het geding geheel of gedeeltelijk een einde is gemaakt.⁴ Het criterium ‘bij dictum geheel of gedeeltelijk een einde maken aan het geding’ lijkt helder. Het impliceert dat het gelasten van deskundigenbericht⁵ of toelaten tot getuigenverhoor een tussenuitspraak vormt. Pas daarna volgt immers de toe- of afwijzing van het gevorderde.

Een vonnis kan echter een deelvonnis zijn, dat wil zeggen: deels een tussenvonnissen, deels een eindvonnis. Wie wil appelleren tegen het gedeelte waarbij een deel van het gevorderde wordt toe- of afgewezen, kan daarmee niet wachten tot het volgende

eindvonnis. Appèl moet meteen ingesteld worden. De parlementaire geschiedenis bevat geen aanwijzing dat de aldus onder oud recht ontwikkelde rechtspraak gelding verliest: de wetgever laat de ontwikkeling van het begrip tussenuitspraak aan de rechtspraak en bespreekt het begrip deelvonnis zonder daarbij aan te geven dat het deelvonnis niet (meer) appellabel zou zijn.⁶

Ook beslissingen die jegens een bij de procedure betrokken derde een einde maken

te komen op een appèlverbod, wanneer dat na de uitspraak uitdrukkelijk werd gevraagd. De tekst van de wet verzet zich niet tegen het naderhand toestemming geven voor tussentijds appèl. Uit de te bestrijden uitspraak mag ook niet worden afgeleid dat de rechter zich reeds uitdrukkelijk een oordeel heeft gevormd over de (on)wenselijkheid van tussentijds appèl: daarover zal de rechter zich doorgaans in het geheel niet uitlaten. Zo'n uitdrukkelijk oordeel is overigens waarschijnlijk niet te kwalificeren als een voor de

Daarvan is niet (te) gauw sprake. De aanduiding 'werknemer' waar het 'werkgever' had moeten zijn bij toekenning van een ontbindingsvergoeding, was een duidelijke vergissing en kon hersteld worden.¹² De vraag, of een wegens kennelijk onredelijk ontslag te betalen vergoeding bruto of netto was, was daarentegen uit dictum, noch overige tekst van de uitspraak duidelijk en liet zich derhalve niet bij herstelvonnis beantwoorden.¹³

Het aanvullende vonnis zal denkbaar een zachte dood sterven: de rechter die in zijn dictum opneemt 'wijst af het meer of anders gevorderde' geeft daarmee aan dat hij alle vorderingen heeft beoordeeld – ook als dit slechts een standaardtekst uit de tekstverwerker is – en snijdt daarmee voor de procespartijen de mogelijkheid af een aanvullend vonnis te vragen.¹⁴

Het aanvullende vonnis zal denkbaar een zachte dood sterven

aan het geding moeten gelden als einduitspraken, zoals – bijvoorbeeld – de uitspraak op een incidentele vordering van deze derde tot voeging of tussenkomst⁷ en mogelijk ook de beslissing op een beroep op verschoningsrecht.⁸

Is er eenmaal een einduitspraak, dan staat ook tegen eerdere tussenuitspraken appèl open. Aldus kan ook de regiefunctie van de rechter in eerste aanleg getoetst worden. Echter niet altijd: tegen onder meer het wel of niet bepalen van een comparitie (art. 131 Rv), het weigeren van nadere conclusies (art. 132, lid 4 Rv) en de bepaling wie als deskundige benoemd wordt (art. 194, lid 2 Rv), staat geen appèl open. Wel tegen de weigering om pleidooi te bepalen of tegen een bevel inlichtingen of bescheiden te verstrekken (of de weigering daarvan). De memorie van toelichting merkt dit bevel dan ook aan als een appellabel tussenvonnis.⁹ De andersluidende uitspraak van de minister bij de mondelinge behandeling¹⁰ lijkt een vergissing.

De rechter staat appèl toe

De rechter kan – in afwijking van het wettelijk regime – tussentijds appèl toestaan. Dat kan natuurlijk uitdrukkelijk bepaald worden in de tussenuitspraak. Kan het ook bij latere uitspraak op grond van een na die uitspraak – voor het eerst – aan de rechter gedaan verzoek?

Ik heb mij laten vertellen dat een gerecht reeds onder het 'oude' Rv bereid was terug

rechter bindende eindbeslissing: dit oordeel betreft niet het geschil zelf, maar de juridische instructie daarvan.¹¹ Zou deze weg openstaan, dan is een rappe beslissing ondertussen vereist, indien de appèltermijn ingaat op het moment, waarop de eerste uitspraak wordt gedaan, niet op het moment, waarop alsnog toestemming voor tussentijds appèl wordt gegeven.

In twee andere gevallen staat ook aanstonds een rechtsmiddel open tegen een tussenuitspraak: bij een provisionele veroordeling en bij een onbevoegdverklaring met verwijzing naar een lagere rechter (art. 337 Rv). Ten onrechte kan artikel 337 Rv overigens de indruk wekken dat hoger beroep open zou staan tegen een onbevoegdverklaring met verwijzing naar een lagere rechter. Slechts het gerechtshof kan verwijzen naar een lagere rechter en uit artikel 75 Rv blijkt dan ook dat tegen zo'n verwijzing slechts cassatie openstaat.

Aanvulling en herstel

Soms is een snellere oplossing mogelijk. Met een succesvol verzoek tot het wijzen van herstelvonnis (art. 31 Rv) of een aanvullend vonnis (art. 32 Rv) wordt de weg naar appèl overbodig. Zo'n verzoek kan te allen tijde gedaan worden, ook na verstrijken van de appèltermijn.

Herstel is alleen aan de orde bij kennelijke vergissingen, zoals reeds in de rechtspraak onder oud Rv is uitgemaakt.

De appèldagvaarding

De appèldagvaarding (art. 343 Rv) behelst – nog steeds – in feite slechts de kale mededeling dat de uitspraak in eerste aanleg naar het oordeel van de appellant onjuist is. Daarmee bevindt de appèldagvaarding zich in een uitzonderingssituatie. Voor alle overige stukken waarmee een civiele procedure wordt ingeleid of met gebruikmaking van een rechtsmiddel wordt voortgezet, geldt immers dat deze ook een inhoudelijk karakter

ho! ik
vin dit fout!

ter moeten hebben.

De dagvaarding mag uitgebracht worden aan de procureur, advocaat of gerechtsdeurwaarder bij wie laatstelijk woonplaats is gekozen (art. 63 Rv). De dagvaarding kan derhalve zowel bij de advocaat als bij de procureur worden betekend, mits bij deze procesvertegenwoordiger woonplaats is gekozen. Die woonplaatskeuze blijkt bij de procureur in zaken bij de sector civiel en bij de gemachtigde – advocaat of gerechtsdeurwaarder – in kantonzaken uit de wet (art. 79, lid 2 respectievelijk art. 80, lid 4 Rv). Voor de advocaat die niet zelf als gemachtigde in een kantonzaak of als procureur in een zaak bij de sector civiel optreedt, vloeit de woonplaatskeuze niet reeds uit de wet voort en moet die derhalve anderszins blijken. Van een ‘dubbele woonplaatskeuze’ bij procureur/gemachtigde en bij een advocaat zal dan ook lang niet altijd sprake zijn, bijvoorbeeld omdat uit processtukken slechts blijkt dat de zaak wordt behandeld door de niet als procureur of gemachtigde optredende advocaat en derhalve niet ook dat daar woonplaats wordt gekozen.¹⁵

Heeft geïntimeerde een bekende woonplaats in een Staat, waarop de EU-Betekendingsverordening van toepassing is, dan dient de deurwaarder de bij de procesvertegenwoordiger betekende dagvaarding ter betekening in het buitenland door te zenden (art. 56, lid 4 Rv). Dit omdat betekening alleen in Nederland waarschijnlijk strijdig is met de EU-Betekendingsverordening.¹⁶ Bij die doorzending naar het buitenland dient een vertaling meegezonden te worden, indien de ontvanger het Nederlands naar verwachting niet machtig is. Voor wie geen risico wil nemen, geldt dat die vertaling beschikbaar dient te zijn en doorgestuurd dient te worden binnen de termijn voor instellen van het rechtsmiddel.¹⁷ Voor ‘internationale’ zaken is het belang van betekening bij de procureur, kortom, betrekkelijk.

Voor het aan niet-verschijnen verbonden risico hoeft in de appèldagvaarding niet gewaarschuwd te worden: de eis dat gewaarschuwd wordt, geldt alleen voor dagvaar-

dingen in eerste aanleg. Dat blijkt uitdrukkelijk uit de tekst van de wet (art. 111, lid 2 onder i Rv). In de Kamerstukken wordt bovendien met zoveel woorden aangegeven dat deze waarschuwing niet nodig is, omdat partijen in (o.a.) appèl doorgaans een procesvertegenwoordiger moeten hebben.¹⁸

Onjuist zou in appèl overigens ook zijn de mededeling dat bij verstek een vordering wordt toegewezen, indien deze de rechter niet onrechtmatig of ongegrond voorkomt (art. 139 Rv). Ook indien de geïntimeerde niet verschijnt, moet de appèlrechter in eerste aanleg door geïntimeerde aangevoerde stellingen en verweren immers – kort gezegd – (opnieuw) beoordelen.¹⁹

Het Hof in Leeuwarden verlangt in weerwil van tekst en geschiedenis van artikel 111, lid 2 onder i Rv, dat wel wordt gewezen op het risico dat een uitspraak op tegenspraak

wordt gewezen, indien slechts een deel van de geïntimeerden verschijnt (art. 140 Rv). Volgens dit Hof maakt de wetsgeschiedenis juist duidelijk dat de wetgever de gevolgen van niet-verschijnen van een van de geïntimeerden in appèl kennelijk niet onder ogen heeft gezien.²⁰ Navraag leert dat het Hof in Amsterdam aanvankelijk ook een waarschuwing in de appèldagvaarding verlangde; het Hof in Amsterdam heeft dat standpunt inmiddels echter verlaten.

Overigens geldt naar de letter voor de appèldagvaarding ook de substantiërings- en bewijsaandragplicht: de appèldagvaarding moet immers voldoen aan de eisen, waaraan de dagvaarding in eerste aanleg moet voldoen (art. 343 Rv). Nu de appèldagvaarding geen middelen behoeft te bevatten, is vast niet bedoeld dat de appèldagvaarding desondanks zou moeten voldoen aan de substantiërings- en bewijsaandragplicht.²¹

Beroepstermijn en appèlinstantie

Alle appèllen van vanaf 1 januari 2002 gewezen vonnissen worden behandeld door het gerechtshof (art. 60, lid 1 RO). De taak van de rechtbank op dit punt is voorbij. De appèltermijn is drie maanden gebleven, maar voor kortgedinguitspraken vier weken geworden (art. 339 Rv).

Foute rechtsingang

Wie in eerste aanleg de procedure verkeerd aanvangt, wordt geholpen. Wie de procedure ten onrechte aanvangt met een verzoekschrift, wordt in de gelegenheid gesteld om dat te corrigeren, de ten onrechte benaderde rechter verwijst naar de wel bevoegde instantie. Dat heil kan de appèllant slechts beperkt baten.

Wie het juiste rechtsmiddel aanwendt bij de verkeerde civiele rechter of in de verkeerde vorm (verzoekschrift/dagvaarding), zal alsnog de goede weg gewezen worden.

Wie het verkeerde rechtsmiddel aanwendt, moet nog steeds rekening houden met een nietontvankelijkverklaring

Ook wie bij dagvaarding (zonder motivering) in beroep komt, terwijl dat bij (gemotiveerd) beroepschrift had moeten gebeuren (of omgekeerd), krijgt de gelegenheid tot herstel,²² tenzij sprake is van misbruik van procesrecht.²³

Wie daarentegen het verkeerde rechtsmiddel aanwendt, moet nog steeds rekening houden met een nietontvankelijkverklaring.²⁴ De wet kent nog geen bepaling die – bijvoorbeeld – een abusievelijk ingesteld verzet omzet in een wel toelaatbaar appèl of een bij vergissing ingesteld hoger beroep in een wel mogelijke cassatie. Uitzondering blijft slechts: wie cassatie instelt, waartegen hoger beroep ingesteld had moeten worden, krijgt in beginsel de gelegenheid zijn weg in appèl te vervolgen (art. 340 Rv).

Aanbrengen en fourneren

Aanbrengen geschiedt uiterlijk daags voor de rolzitting (art. 113 Rv). Twee van de gerechtshoven – Leeuwarden en Den Haag

Wat wil u nou precies?
 cassatie, hoger beroep, bezwaar.
 Schrift. appèl, klagen, rekken,
 verzet... recht?

– verlangen in de rolreglementen echter dat aanbrengen op een eerder tijdstip geschiedt (art. 2.1.a rolreglementen hoven).

Reeds bij het eerste processtuk in appèl brengt de appèllant de stukken uit de eerste aanleg in het geding (art. 34, lid 2 Rv en art. 2.2.d rolreglementen hoven). Het fourneersysteem is daarmee ook in appèl verleden tijd.

Algemene regels en regels uit eerste aanleg van (overeenkomstige) toepassing

Op het appèl zijn vanzelfsprekend van toepassing de regels uit titel 1 die immers voor alle procedures gelden. Ook de appèlrechter kan derhalve – bijvoorbeeld – in elke stand van het geding toelichting vragen op stellingen of verzoeken om bepaalde bescheiden in het geding te brengen (art. 22 Rv).

Voorzover uit een wettelijke regeling niet anders voortvloeit zijn voorts op het appèl de regels uit titel 2 over de procedure in eerste aanleg van overeenkomstige toepassing met – kort gezegd – twee uitzonderingen: reconventie is niet mogelijk en de bepaling dat na vordering en verweer in beginsel een comparitie plaatsvindt is niet van toepassing (art. 353 Rv). Verleden tijd is de uitvoerige opsomming in de oude wettelijke bepaling van de onderwerpen waarbij

de regeling in eerste aanleg in appèl toepasselijk is.

Aldus is onder meer veiliggesteld dat de wijzigingen uit het procesrecht in eerste aanleg ook gelden voor de procedure in appèl. Zo is ook in appèl geen hernieuwde oproeping meer nodig van de niet-verschenen medegeïntimeerde (art. 79 Rv oud), kan een partijdeskundige gehoord worden (art. 200 Rv) en kan de appèlrechter een wijziging van eis ook ambtshalve en derhalve geheel los van verzet van geïntimeerde in strijd met de goede procesorde oordelen (art. 130 Rv).

Die algemene toepasselijkverklaring van de regels uit de eerste aanleg is weliswaar inzichtelijk, maar wellicht net iets te algemeen geformuleerd. Zo is naar huidig recht een incidentele vordering tot oproeping in vrijwaring voor het eerst in appèl op z'n best dubieus, maar waarschijnlijk onmogelijk.²⁵ Thans zou dit wel mogelijk zijn, zonder dat echter uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de minister zich hierin heeft verdiept. Het hele onderwerp is niet aan de orde geweest.

Volledig nieuwe beoordeling van het geschil

Het 'oude' appèlrecht voorzag reeds in de mogelijkheid om de eis en de grondslag van de eis in appèl geheel te veranderen en

nieuwe stellingen en weren aan te voeren en bewijsmiddelen voor het eerst aan te dragen, ook als die stellingen, weren of bewijsmiddelen in eerste aanleg ook al aangevoerd hadden kunnen worden. Er is nog geen aanleiding om te verwachten dat dit thans anders zal zijn. Dat het appèl er ook toe kan strekken fouten uit de eerste aanleg te herstellen is immers zeer vaste rechtspraak. De minister heeft deze betekenis van het appèl op het eerste gezicht ook onderkend. Hij heeft aangegeven dat het feitelijk debat in eerste aanleg niet te zeer beperkt moet worden, omdat dit anders tot meer hogerberoepsprocedures zou leiden.²⁶

Dit uitgangspunt van volledige (her)beoordeling in appèl is geen vanzelfsprekend bezit. Bij de recente discussie binnen de Hoge Raad over diens toekomstige rol is ook gesproken over de (on)wenselijkheid om het appèl te beperken tot toetsing van de procedure en de uitspraak in eerste aanleg.²⁷ In Duitsland zijn wettelijke beperkingen aan in appèl aan te voeren (nieuwe) stellingen overigens weinig succesvol gebleken. Niet alleen de procespartijen, maar ook de appèlrechters spannen zich in die beperkingen te omzeilen. Ze willen graag recht hebben en recht doen op de werkelijkheid, zoals die zich feitelijk heeft voorgedaan.²⁸

Verdere proceshandelingen

Ook in appèl geldt dat nadere conclusies worden toegestaan, indien dat met het oog op recht van hoor en wederhoor of goede instructie van de zaak noodzakelijk is (art. 132 Rv). Bij de gerechtshoven is evenwel enige aversie tegen verdere processtukken na de gebruikelijke memorie van grieven/antwoord merkbaar. Het Hof Leeuwarden wil in beginsel niet weten van memories of aktes na enquête of descende.²⁹ Dat standpunt is overigens strijdig met het door de minister met een beroep op het beginsel van hoor en wederhoor –19 Rv – uitdrukkelijk in de parlementaire stukken betrokken standpunt dat na getuigenbewijs, descende of enquête, gelegenheid moet worden geboden zich daarover uit te laten.³⁰ Daarbij geeft de minister aan dat, afhankelijk van de omvang en het processuele gewicht van de stukken of gegevens waarop

een partij nog mag reageren, de rechter in plaats van een nadere conclusie te geven ook kan volstaan met de gelegenheid te bieden voor een reactie bij akte.³¹

Vindt geen comparitie plaats, dan wordt desverlangd de gelegenheid geboden om de zaak te bepleiten (art. 134 Rv). De wetgever heeft het aan de rechtspraak overgelaten welke beperkingen aan het pleitrecht gesteld kunnen worden.³² De recente rechtspraak op dat punt blijft derhalve ook in hoger beroep van belang.³³

Toezien op snelheid van behandeling

Ook voor de appèlrechter geldt dat hij moet waken tegen onredelijke vertraging van de procedure (20 Rv). Daar trekken de

hoven zich weinig van aan in de per 1 januari in werking getreden reglementen. Slechts twee van de vijf gerechtshoven – Leeuwarden en 's-Hertogenbosch – kennen in het nieuwe rolreglement de mogelijkheid om ambtshalve termijnen te stellen, ambtshalve akte niet-dienen te verlenen of om een versnelde procesgang toe te passen.³⁴ De overige drie gerechtshoven laten de voortgang nog steeds aan partijen over. Geen van de gerechtshoven vermeldt binnen welke termijn het (in beginsel) uitspraak wil doen.

Aan zich houden of verwijzen

Wordt een tussenvonnissen vernietigd, dan kan de rechter de zaak aan zich houden (art. 356 Rv). Vroeger konden de procespartijen

de rechter daartoe verplichten, door eenvoudigweg beide te verlangen dat de appèlrechter de zaak zelf af zou doen. Die mogelijkheid is vervallen, overigens zonder enige toelichting.

Twee aparte regelingen opgeheven en één toegevoegd

En route zijn twee voorheen bestaande bijzondere regelingen opgeruimd.

Wie een kort geding voert bij de kantonrechter als voorzieningenrechter kan in hoger beroep. Vervallen is de oude regeling (116 Rv oud), waarbij hoger beroep niet mogelijk was en het voortduren van de voorlopige voorziening afhankelijk was van het indienen van een 'niet eens-verklaring' en het verloop in de hoofdzaak.

Wie procedeert voor de verkeerde sector – civiel in plaats van kanton – en niet (ambtshalve!) door de rechter wordt gecorrigeerd, kan in appèl niet meer tegengeworpen krijgen dat er sprake is van een uitspraak in hoogste ressort. Ook de sector kanton behoort immers tot de rechtbank. Het oude artikel over de 'oneigenlijke pro-

Hoe dan ook zouden de vijf gerechtshoven er nu al voor kunnen kiezen om – net zoals de negentien rechtbanken – te werken met een volledig uniform rolreglement

Commissie Wind breidt zijn geloofsbrieven aan

rogatie' (art. 157 Rv oud) is dan ook welbewust vervallen.³⁵

Toegevoegd is een bepaling die de band tussen hoofdzaak en vrijwaring instandhoudt (art. 339, lid 5 Rv). De gedaagde in hoofdzaak kan hoe dan ook in appèl in de vrijwaring, nadat appèl in de hoofdzaak is ingesteld. Voorbij is het oude systeem, waarbij dan voor de vrijwaring zo nodig maar een nieuwe procedure moest worden begonnen.

Fundamentele herbezinning

Door de minister is een fundamentele herbezinning voorzien op een groot aantal onderwerpen van het burgerlijk procesrecht, waaronder de civiele appèlprocedure. Die fundamentele herbezinning wordt begeleid door een kerngroep die bestaat uit de hoogleraren Asser, Groen en Vranken. Navraag bij het ministerie leert dat de tussenrapportage met voorlopige bevindingen vermoedelijk begin mei naar de Tweede Kamer zal worden gezonden. Op 1 juli 2004 moet het gedetailleerde advies aangeboden worden. Daaraan vooraf gaan een afrondend rapport (oktober 2002) en een –

zo door de minister aangeduid – publiek debat.³⁶

In de tussentijd zou al veel gewonnen kunnen worden, wanneer het voortvarend procederen dat artikel 20 Rv tot maatstaf stelt ook voor de procespartijen en de rechter in appèl leitmotiv zou zijn. Daarbij zou de rechter niet van de procespartijen moeten verlangen dat de procespartijen (veel) sneller procederen dan de rechter zelf doet. De gang van zaken in cassatie kan de gerechtshoven tot inspiratie dienen. De termijn waarbinnen procespartijen hun schriftelijke toelichting moeten indienen is feitelijk afhankelijk van de termijn, waarbinnen de Hoge Raad naar verwachting arrest wijst. Indien de doorlooptijd bij de Hoge Raad oploopt, worden ook de termijnen, waarbinnen de schriftelijke toelichting moet worden aangeleverd, langer.

De hoven zouden zelf initiatieven kunnen nemen tot het versnellen en verbeteren van de appèlprocedure met name door (meer) ambtshalve toe te zien op het handhaven van termijnen, het zelf verantwoordelijkheid nemen voor het spoedig wijzen van

arrest en het, waar zinnig, actief bepalen van het verloop van de procedure. Ook de aanpassing van de procedure in eerste aanleg is aan de basis begonnen met initiatieven van de rechters in eerste aanleg. De introductie van de comparitie na antwoord dateert overigens van 1965.³⁷

Hoe dan ook zouden de vijf gerechtshoven er nu al voor kunnen kiezen om – net zoals de negentien rechtbanken – te werken met een volledig uniform rolreglement. Dat vergroot de efficiency van de procesvoering. Het effent ook verder de weg naar afschaffing van de procureur. ■

Noten

- 1 Advocaat bij Ekelmans & Meijer advocaten te Den Haag.
- 2 Kamerstukken I 2000/01 26 855, nr. 16, pp. 43-44.
- 3 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 3, p. 136; nr. 5, p. 73.
- 4 (o.a.) HR 30 juni 1989 *NJ* 1989, 806 en HR 20 maart 1992 *NJ* 1992, 475.
- 5 Vgl. Hof Arnhem 2 oktober 2001, *NJ* 2002, 112.
- 6 Kamerstukken II 26 855, nr. 5, p. 73.
- 7 HR 24 juni 1991 *NJ* 1993, 548.
- 8 Snijders/Wendels, civiel appèl (1999), p. 65.
- 9 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 3, p. 55.
- 10 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 16, p. 39.
- 11 Snijders/Wendels, civiel appèl (1999), p. 71.
- 12 HR 29 april 1994 *NJ* 1994, 497.
- 13 HR 17 december 1999 *NJ* 2000, 171.
- 14 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 3, p. 64.

- 15 Heemskerk, *Advocatenblad* 2001, p. 745 en *Advocatenblad* 2002, p. 20, noot 4.
- 16 Kamerstukken II 1999/00 27 748, nr. 3, p. 11.
- 17 Von Schmidt auf Altenstadt 'Interregnum: u nadert een gevaarlijke kruising'; *Advocatenblad* 2002, p. 595.
- 18 Kamerstukken II, 1999/00 26 855, nr. 3, p. 98.
- 19 HR 13 november 1998 *NJ* 1999, 133; Snijders/Wendels, civiel appèl (1999), p. 134.
- 20 Heemskerk, Wennen aan Nieuw Rechtsvordering, *Advocatenblad* 2002, p. 309.
- 21 Vgl. Heemskerk, *Advocatenblad* 2002, p. 224.
- 22 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 3, p. 79.
- 23 Kamerstukken II 1999/00 26 855, nr. 5, p. 40.
- 24 HR 2 mei 1996 *NJ* 1996, 538 en de in de conclusie van de A-G vermelde rechtspraak.
- 25 Snijders/Wendels, civiel appèl (1999), pp. 174/175 met verdere vindplaatsen.

- 26 Kamerstukken I 2001/02 26 855, nr. 16, p. 33.
- 27 *NJB* 2002, p. 293.
- 28 Hovens, het civiele hoger beroep in de toekomst, *Ars Aequi* 2001, p. 866 e.v.
- 29 Art. 3.b.4 rolreglement gerechtshof Leeuwarden.
- 30 Kamerstukken II 26 855, nr. 5, p. 52; nr. 6, p. 7 en 10.
- 31 Kamerstukken II 26 855, nr. 6, p. 10.
- 32 Kamerstukken II 26 855, nr. 5, p. 63 en nr. 6, p. 11.
- 33 HR 5 oktober 2001 *RvdW* 2001, 152.
- 34 2.2.c ('s Hertogenbosch); 2.2.j en 3.b.1 (Leeuwarden).
- 35 Kamerstukken II 1999/00 27 824, nr. 3, p. 34.
- 36 Niet-dossierstuk 2001-2002, just000895, Tweede Kamer.
- 37 Van den Reek, Mededelingsplichten in het burgerlijk procesrecht (1997), p. 25.